

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره

آموزش راهنمایی ایران

A study of employability skills in Iranian middle school textbooks

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۵/۲۶، تاریخ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۱/۸/۲۹، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۲/۱۲

E. Salehi Omran., (Ph.D)

H. Charbashloo., (M.A)

Abstract: This research is done to describe attention rate to employability skills in Iranian middle school textbooks. So using context analysis method, we surveyed 30 volumes of middle education textbooks in 1388-89 which include 3794 pp. To analyze data resulted from textbooks we used called Shannon Antrophy method to take importance coefficient of each employability skills and comparison of their coefficient. Based on research results we paid attention from 3794 pages of surveyed books, 167 pages to base skill component, 535 pages to skill component of internal individual and 174 pages to skill component of individual management. And between pages of textbook of this course, the most importance coefficient relates to base skill component and the lowest importance coefficient relates to individual management skills. Also based on resulted importance coefficient from redundancy, the most important coefficient in all textbook related to skill of working with others and lowest importance coefficient related to collation, tendency to change and punctuality.

Keywords: employability skills, textbook, middle school, context analysis

ابراهیم صالحی عمران^۱ و حسین چهارباشلو^۲

چکیده: پژوهش حاضر با هدف توصیف میزان توجه به مولفه‌های مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره آموزش راهنمایی ایران انجام شده است. بدین منظور با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوی، ۳۰ جلد کتاب درسی دوره آموزش راهنمایی سال ۱۳۸۹-۱۳۸۸ که شامل ۳۷۹۴ صفحه بوده، مورد بررسی، تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از کتب درسی، از روش تحلیل محتوا به نام آنتروپی شانون برای به‌دست آوردن ضریب اهمیت هر یک از مولفه‌های مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا و مقایسه ضرایب آن‌ها استفاده شده است. براساس یافته‌های پژوهشی، از ۳۷۹۴ صفحه درس کتاب‌های مورد بررسی، ۱۶۷ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۵۳۵ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۱۷۴ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. و در میان صفحات کتب درسی این دوره، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی می‌باشد. همچنین براساس ضرایب اهمیت به‌دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در کلیه کتب مورد بررسی مربوط به مهارت کار با دیگران و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مهارت تطبیق‌پذیری، میل به تغییر و وقت‌شناسی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: مهارت‌های عمومی، کتاب درسی، دوره راهنمایی، تحلیل محتوا.

مقدمه

در گذر از اقتصاد صنعتی و ساختارمند فوردیسم^۱ به اقتصاد نرم‌افزارانه و دانشی پسافوردیسم^۲ جوامع با چالش‌های جدی مواجه می‌شوند؛ در چنین شرایطی نظام آموزشی جوامع می‌تواند در همسان‌سازی، هماهنگی و میانه‌گزینی دوباره جوامع با وضعیت جدید نقش مهمی را ایفا نماید. در این رهگذر یکی از مقولات مهم، وظیفه بسیار اساسی و حساس نظام آموزشی در فراهم کردن شرایطی است که در آن نیروهای دانش آموخته بتوانند از مهارت‌ها، توانایی‌ها و قابلیت‌های کلیدی و متناسب با نیازها و شرایط دنیای صنعت و مشاغل برخوردار شوند (صالحی عمران ۱۳۸۹، عزیزی، ۱۳۸۲). نرخ سریع تغییرات و پاسخ‌گویی به نیازهای بازار کار محلی و جهانی، به یک سری مهارت‌هایی نیاز دارد که مهارت‌های عمومی یا پایه نامیده می‌شود که این مهارت‌ها نه تنها برای موفقیت فرد در زندگی کاری و شغلی در آینده بلکه برای موفقیت در زندگی روزمره امری ضروری می‌باشد (صالحی عمران، ۱۳۸۶). یکی از فاکتورهای مهمی که می‌تواند این هدف مهم را تحقق بخشد برنامه درسی می‌باشد. برنامه درسی به‌عنوان بدیهی‌ترین رهیافت در نظام آموزشی نقشی اساسی در ایجاد مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در دانش‌آموزان می‌تواند داشته باشد. لذا لازم است محتوای کتب درسی دوره راهنمایی به‌عنوان مهم‌ترین عنصر نظام آموزش عمومی کشور در پرورش مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد تا میزان توجه به مولفه‌های مهارت‌های عمومی مشخص شود. در همین راستا، یکی از مهم‌ترین راه‌های این پیوند مهم و انتقال ضروری، آماده‌سازی و تربیت دانش‌آموزان به مهارت‌ها، نگرش‌ها و قابلیت‌هایی است که کسب و فراگیری آن، برای بدست آوردن مشاغل در آینده کاریشان را در جامعه تضمین می‌کند. که به این نوع مهارت‌ها، مهارت‌هایی عمومی اشتغال‌زا گویند. این مهارت‌ها در کشورهای مختلف نام‌های متفاوتی دارند. در انگلستان مهارت‌های کلیدی، در استرالیا شایستگی‌های کلیدی، در نیوزلند مهارت‌های ضروری، در آمریکا مهارت‌های عمومی و در کانادا مهارت‌های استخدامی نامیده شده‌اند (مک لافلین، ۱۹۹۵)؛ در حالی که برخی از نویسندگان، از واژه مهارت‌های قابل انتقال (گیبیز و دیگران، ۱۹۹۴ و گرینان و دیگران، ۱۹۹۷) و بعضی دیگر مهارت‌های پایه استفاده کرده‌اند (کارنوال، ۱۹۹۰ و فرانک لین، ۱۹۹۸). در حال حاضر، این نوع شایستگی‌ها، شایستگی ضروری برای اشتغال، توسعه فردی و احساس رضایت در زندگی در جامعه و شهروند فعال بودن محسوب می‌شوند (کارپنتر و دیگران، ۱۹۹۸). تغییرات سریع در بخش‌های صنعتی به‌ویژه در زمینه تکنولوژی، بازاریابی، خطوط تولید، فناوری اطلاعات و ارتباطات و بازار کار نقش بسزایی در

ایجاد جهان رقابتی بدون مرز ایفاء می‌کند. از این رو بخش‌های صنعتی به کارگرانی فعال و همه-کاره برای رویارویی با چالش‌های مکان کار امروزی نیاز دارند. امروزه کارگران به دلایل فوق‌الذکر، علاوه بر داشتن مهارت‌های فنی به یک سری مهارت‌های عمومی برای برآورده کردن نیازهای فعلی صنعت دارند (گیبز، ۲۰۰۴). دپارتمان آموزش و علوم و کار آموزی استرالیا (۲۰۰۶) بیان داشته که مهارت‌های عمومی صرفاً شامل مهارت‌های فنی نیست بلکه شامل مهارت‌های است که نقش مهمی در مشارکت موثر و اثربخش افراد در موقعیت کاری ایفاء می‌کند. به تعبیر دیگر، مهارت‌های عمومی نه تنها مهارت‌های ضروری برای کسب اشتغال است بلکه در مکان‌های مختلف کاری قابلیت اجراء و کاربرد دارند.

برای نوجوان و جوانان، امروزه نظام آموزشی و محتوای برنامه درسی یکی از راهبردهای است که می‌تواند مهارت‌های عمومی و ضروری موردنیاز برای ورود اثربخش و کارا در بازار کار را فراهم آورد. بر این اساس، برای ایجاد اتصال بین آنچه که جوانان از مدرسه یاد می‌گیرند و آنچه که کارفرمایان از آنان انتظار دارند، تاکید بر این نوع آموزش مهارت‌ها است. زیرا در این آموزش‌ها جوانان از سویی می‌توانند کشف نمایند، تغییر کنند و دنیای خارج را به نقد بکشند. از سوی دیگر، آنان را قادر می‌سازد تا به صورت باز فکر کنند و خود را از حصار بستگی‌ها و واپس‌گرایی‌ها برهانند. سوم، این آموزش‌ها ابزار مناسب و آماده‌ای خواهد بود که جوانان از آن برای اعاده کنترل و اراده خود در زندگی، آن‌گونه که می‌خواهند استفاده نمایند (عزیزی، ۱۳۸۲). بنابراین آموزش مهارت‌های عمومی و پایه و لزوم گنجاندن آن‌ها در برنامه‌های درسی بخشی جدانشدنی و مهم نظام آموزشی سرتاسر جهان تلقی می‌شود (اورتوم، ۲۰۰۰).

هرچند در دهه‌های اخیر بارها شاهد انجام اصلاحاتی در نظام آموزشی کشور بوده‌ایم و هدف اصلی آن و تحکیم ارتباط بین آموزش‌های عرضه شده به دانش‌آموزان با نیازهای بازار کار از حیث تربیت نیروی انسانی مناسب و دارای صلاحیت‌های حرفه‌ای بوده است. مطالعات تحلیلی در مورد بازار کار و بررسی میزان رضایتمندی کارفرمایان از عملکرد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی حاکی از وجود یک شکاف مهارتی بین نیازهای صنایع از حیث قابلیت‌ها و توانایی‌های مورد انتظار و ویژگی‌های مهارتی دانش‌آموختگان دانشگاهی است (عزیزی، ۱۳۸۳). کارفرمایان معتقدند که به‌خصوص در سال‌های اخیر کارآموزان برای کار با ضعف آمادگی مواجه هستند و به مهارت‌های جدید برای عملکرد مفید نیاز دارند. در واقع بین آمادگی کارآموزان و عملکرد مفید آن‌ها فاصله‌ای وجود دارد که از آن تحت عنوان شکاف و فاصله مهارت‌ها^۱ نام برده می‌شود. فاصله

1. Skills gap

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

مهارت‌ها مربوط به مهارت‌هایی است که عموماً مختص حرفه ویژه‌ای نیستند (صالحی‌عمران، ۱۳۸۶).

در همین راستا، یکی از مهم‌ترین راه‌های کاهش شکاف مهارتی و آماده‌سازی و تربیت دانش-آموزان برخوردار از مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا و ورود موثر و اثربخش در بازار کار، توجه به این نوع مهارت‌ها در محتوای برنامه درسی نظام آموزشی عمومی به‌ویژه دوره راهنمایی می‌باشد، زیرا؛ از مهم‌ترین و حساس‌ترین دوره از لحاظ شکل‌گیری و تثبیت الگوهای رفتاری و فکری می‌باشد و دوره انتقال به محیط پیچیده‌تر، یعنی مدارس متوسطه، که دانش‌آموزان در این دوره آماده ورود به بازار کار هستند، می‌باشند (ندیمی، ۱۳۸۱ و معیدفر، ۱۳۸۳). بنابراین توجه به این مهارت‌ها سبب کسب و ارتقاء مهارت‌ها، نگرش‌ها و قابلیت‌هایی از سوی دانش‌آموزان خواهد شد که برای بدست آوردن مشاغل موجود در آینده کاریشان را تضمین می‌کند.

مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا شامل چه مهارت‌های می‌شود؟

یکی از مسائل دشوار برای برنامه‌ریزان درسی و آموزشی در آموزش کار و شغل این است که چگونه گستره مهارت‌های مربوط به کار را تشخیص دهند و در قالب تحصیل و برنامه‌های آموزشی موازنه کنند تا بدین ترتیب زمینه‌ای مناسب برای اشتغال فراهم آورند. وظیفه تحلیل این مهارت‌ها و خصوصیات مورد نیاز برای کار و توصیف آن‌ها در مسیری که برای آموزش و حرفه‌ها معنی‌دار باشند و فراهم کردن پشتیبانی و راهنمایی برای ارائه و ارزیابی آن، موضوع با اهمیتی است که اخیراً در همه بخش‌های آموزش و اشتغال مورد توجه قرار گرفته‌اند. با وجود این، شناسایی مهارت‌ها و ویژگی‌های آن برای توصیف، کار آسانی نیست. به‌عبارت دیگر، مهارت‌های عمومی و پایه توسط محققان و صاحب‌نظران کشورهای مختلف دنیا به اشکال مختلفی تعریف، بیان و طبقه‌بندی شده است. ولی همگی بر اهمیت این مهارت‌ها و لزوم آموزش آن‌ها در برنامه‌های درسی تأکید می‌کنند (صالحی‌عمران، ۱۳۸۶). بنابراین بیشتر این لیست‌ها، شامل مهارت-های ارتباطی، مهارت‌های درون شخصی و اجتماعی، مهارت‌های سازمانی و برنامه‌ریزی، مهارت-های حل مسئله، تفکر خلاق، سواد و مهارت‌های تکنولوژی را شامل می‌شود. از این‌رو، برای درک و فهم صحیح مهارت‌ها و رسیدن به یک مجموعه از مهارت‌های مشترک، بررسی تجربیات کشورهای توسعه‌یافته و هم‌چنین دیدگاه‌های صاحب‌نظران درباره انواع مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا جهت انجام پژوهش ضروری به‌نظر می‌رسد.

توجه به نتایج تحقیقات انجام شده درباره نظرات و دیدگاه‌ها و انتظارات کارفرمایان و مدیران کارخانجات راجع به نیازهای انسانی بازار کار و به‌ویژه از نقطه نظر قابلیت‌ها، نگرش‌ها، توانایی‌ها و

مهارت‌های اساسی دانش‌آموختگان مدرسه‌ها انجام شده است و محور اصلی آن بر مهارت‌هایی بود که آنان از کارگران و نیروهای کاری آینده انتظار داشتند. در این رابطه در بریتانیا راجع به مهارت‌های اساسی موردنیاز بازار کار از دیدگاه کارفرمایان و مراکز صنعتی بودند، به این نتیجه رسیدند که نظام تعلیم و تربیت باید نسبت به موارد زیر همت کنند. الف: گسترش و توسعه دید دانش‌آموزان. ب: بهبود نقش و مهارت آنان در توان کاری موردنظر. ج: افزایش دانش عمومی آنان، به‌عنوان یک بستر در این آموزش‌ها. در تحقیقی دیگر، بیان شد که هرچند مهارت‌ها و قابلیت‌های علمی و فنی موردنیاز هستند، اما از نظر بعضی از کارفرمایان، کیفیت‌های شخصی کارگران از اهمیت بیشتر و مهم‌تری برخوردار است. چنین کیفیت‌های از نظر ولینگتن (۱۹۸۶)؛ عبارتند از: علاقمندی به کار، پیشی جستن در انجام امور، اعتماد به نفس و بلوغ روانی و عاطفی. مطالعه‌ای دیگر در امریکا نشان می‌دهد که کارفرمایان در جست و جوی نیروهای هستند که می‌دانند، چگونه یاد بگیرند، در حل مسایل توانا باشند، به‌طور خلاق فکر کنند، اهداف خود را تعیین کنند، در رشد شخصی و شغلی خود کوشا باشند و در روابط اجتماعی و گفت و گو در گروه تسلط داشته باشند و در جهت اثربخشی سازمان و رهبری آن به سوی اهداف موردنظر تلاش کنند (به‌نقل از عزیزی، ۱۳۸۳).

کامینگ (۱۹۸۸) نتایج تعدادی از تحقیقات انجام شده در خصوص تبیین خواسته‌های کارفرمایان و مدیران کارخانه‌های استرالیا از کارگران آینده‌شان را جمع‌بندی و تحلیل کرد؛ و در خصوص نگرش‌ها، صفات، دانش‌ها و مهارت‌های کلیدی و موردنیاز آنان به مواردی مانند سخت-کوشی، علاقه‌مندی به کار، دارا بودن روحیه کار جمعی، مسئولیت‌پذیری، انعطاف‌پذیری، مشارکت و همکاری نمودن در امور، نظم و دقت در انجام وظایف و توانایی گفتگو و حل مسائل اشاره کرده است.

مک لاگین (۱۹۹۵)، نمایه‌ای از مهم‌ترین مهارت‌های اشتغال‌زای بازار کار کانادا را ارائه کرده است. او این مهارت‌ها را در سه دسته قرار داده است:

- ۱- مهارت‌های تحصیلی: در این دسته، مهارت‌های ارتباط برقرار کردن، اندیشیدن و یادگیری قرار می‌گیرد.
  - ۲- مهارت‌های مدیریت شخصی: این دسته از مهارت‌ها شامل نگرش و رفتار مثبت، مسئولیت-پذیری و قابلیت انطباق و سازگاری است.
  - ۳- مهارت‌های کار گروهی: که شامل توانایی کار با دیگران می‌باشد.
- هم‌چنین استیز و همکاران (۱۹۹۴-۱۹۹۳) با مرور تحقیقات مختلف، یک طبقه‌بندی از مهارت‌های مورد نیاز بازارکار به شرح زیر ارائه دادند.

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

مهارت‌های اساسی: مهارت‌های ارتباطی (صحبت کردن و گوش دادن...) خواندن، درک مطلب و فهمیدن مطالب ریاضیات پایه و نوشتن.

مهارت‌های فکری سطح بالاتر: حل مساله، راهبردها و مهارت‌های یادگیری، تفکر، نوآوری و خلاقیت در تصمیم‌گیری

صفات و مهارت‌های اثرگذار: وابستگی، مسئولیت، عقاید مثبت نسبت به کار، وقت‌شناسی، هوشیاری و مهارت‌های بین شخصی، تعاون، کارگروهی، اعتماد به نفس، داشتن تصویر مناسب از خود، سازگاری و انعطاف، علاقه و انگیزه، خودانضباطی و خودمدیریتی، پوشش مناسب، صادق بودن، توانایی انجام کار بدون نیاز به سرپرست (نقل از مهرعلی زاده، ۱۳۸۴).

محققان کشور کانادا مجموعه جدیدی از مهارت‌ها و قابلیت‌های استخدامی پس از سال ۲۰۰۰ میلادی پیشنهاد کرده‌اند. این مجموعه مهارت‌ها در سه دسته مهارت‌های پایه (ارتباط، مدیریت اطلاعات، استفاده از اعداد، تفکر و حل مسأله)، مهارت‌های مدیریت فردی (نشان دادن نگرش‌ها و رفتارهای مثبت، مسئولیت‌پذیر بودن، یادگیری مستمر و سلامت کار)، و مهارت‌های کارگروهی (کار کردن با دیگران، و مشارکت در پروژه‌ها و وظایف) قرار می‌گیرند (صالحی‌عمران، ۱۳۸۶).

کمیته دسترسی به مهارت‌های ضروری^۱ (SCANS) (۱۹۹۱) در آمریکا سعی داشت تا مهارت‌ها و ویژگی‌هایی که افراد ترک تحصیل کرده در آمریکا برای ورود موفقیت‌آمیز به بازار کار ایالات متحده به آن نیاز دارند، مستند سازد. جدول ۲ خلاصه عناصر چگونگی شناخت محل کار را نشان می‌دهد که شامل شایستگی‌های پنج‌گانه محل کار و سه عنصر مهارت‌های پایه‌ای است.

جدول ۲. شایستگی‌های پنج‌گانه محل کار و سه عنصر پایه‌ای مربوط به کمیته (SCANS)

مهارت‌های پایه	شایستگی‌های محل کار
کارکنان شایسته در محل کار با شایستگی بالا به مهارت‌های زیر نیاز دارند	کارگران دارای بهره‌وری بالا از موارد زیر استفاده می‌کنند
مهارت‌های پایه (سواد، محاسبه، ارتباط)	منابع (زمان، پول، سواد، و پرسنل)
مهارت‌های فکر کردن (نتیجه‌گیری، حل مسئله)	مهارت‌های درون شخصی (کارگروهی، رهبری، مذاکره)
ویژگی‌های شخصی (مسئولیت، اعتماد به نفس، درستی)	اطلاعات (تحصیل، ارزیابی منظم اطلاعات)
-	سیستم‌ها (اجتماعی، سازمانی، فنی)
-	فن‌آوری (استفاده و تشخیص معایب آن)

هم‌چنین پروژه DeSeCo¹ (تعریف و گزینش شایستگی‌ها) به دلایل متعددی نوع مهمی از مهارت‌های ابتکاری عمومی و اشتغال‌زا شناخته شده است: اول، سرو کار داشتن عمیق با مهارت‌های عمومی (از بسیاری از برنامه‌ریزان در سیستم‌های آموزش کشورها نظر خواهی شد؛ دوم، حمایتی که کشورهای عضو (OECD²) از آن نمودند. سوم، رویکرد بسیار متفاوتی که در این پروژه در تعریف مهارت‌های عمومی در مقایسه با پروژه‌های ملی کشورها به کار برده شده است. در دیدگاه‌های پیشین بیشتر از نقطه نظرات مدیران و رهبران بنگاه‌های تجاری استفاده شد، ولی در این دیدگاه درباره منابع عملی و درسی مرتبط و نیز از نظر متخصصان حوزه‌های علمی در مورد مفهوم شایستگی و عناصر مربوط به شایستگی عمومی تحقیق به عمل آمد. به هر حال در این دیدگاه چهار مفهوم در شایستگی‌های کلیدی ضروری به نظر می‌رسند که عبارتند از:

۱- کارکرد چندگانه مهارت‌ها: مسائل و هدف‌های مختلفی را پوشش و حل کند و جنبه‌های اساسی هر کار را در نظر بگیرد.

۲- مناسب و مربوط در حوزه‌های مختلف: کاربرد مناسب برای فرد در دانشگاه، محل کار، زندگی و ...

۳- نظم بالایی از پیچیدگی: تاکید بیشتر بر جنبه‌های فکری مهارت‌ها

۴. چندبعدی بودن: توجه به ترکیبی از ابعاد فرهنگی، ارتباطی، تحلیلی و اجتماعی (به نقل از صالحی عمران، ۱۳۸۶).

به‌طور خلاصه به نظر می‌رسد که یک هماهنگی نسبی در تعیین مهارت‌ها و قابلیت‌های موردنیاز کارگران آینده متناسب با شرایط جدید شغلی، صنعتی و اقتصادی به چشم می‌خورد. در واقع در متون موجود و مرتبط با این بحث تاکید بیشتر بر انعطاف‌پذیری و چندمهارتی شدن کارگران آینده است هم چنان که بر قابلیت انتقال مهارت‌های نیروی کار نیز به‌عنوان عاملی مهم در اقتصاد و در بازار کار تاکید شده است.

بدون تردید این مهارت‌ها به اشکال و تعاریف متفاوتی به کار گرفته شده‌اند. به هر حال مطالعات و تحقیقات انجام شده، اشکال و طبقه‌بندی‌های مختلفی از مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا را خاطر نشان کرده است. ابعاد مولفه‌های مهارت‌های عمومی و گویه‌های (شاخص‌های) آن در شکل ۱ نمایش داده شده است و اساس کار تحقیق قرار گرفت.

---

1. Definition & Selection of Competencies

2. Organization for Economic Cooperation and Development

شکل ۱. گویه‌های (شاخص‌های) سنجش مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در کتاب درسی دوره راهنمایی

توصیف	گویه (شاخص)	مولفه‌های مهارت‌های اساسی
توانایی برقرای ارتباط کلامی موثر و خوب در ارتباط با دیگران، توانایی قدرت تکلم صریح و شفاف و داشتن شبکه های ارتباطی موثر، توانایی ایجاد روابط کاری و دوستانه با دیگران.	توانایی برقرای ارتباط سازنده	مهارت‌های پایه
نپذیرفتن سریع اطلاعات جدید و بررسی آن از زوایای متعدد	قابلیت تفکر انتقادی	
اتخاذ و به‌کارگیری راهبردهای مختلف برای حل مشکل و انتخاب بهترین راه‌حل برای مشکل پیش آمده	توانایی حل مسئله	
داشتن ایده‌های جدید و خلاق برای انجام بهتر کار	خلاقیت در امور	
داشتن یک‌سری از اطلاعات اساسی مهارت‌های فناوری و توانایی به-کارگیری آن	انتخاب و به‌کارگیری فناوری	
مهارت انتخاب راه حلی از میان دو یا چند راه حل برای انجام دادن امور	توانایی تصمیم‌گیری	
انجام دادن کارها به صورت گروهی، توانایی تعامل مؤثر و کارآمد با دیگران در کارهای گروهی	کار با دیگران	مهارت‌های درون شخصی (کار گروهی)
احترام و ارزش قائل شدن برای یکدیگر در محیط کار	همدلی و احترام متقابل	
توانایی اداره و رهبری کردن یک گروه، مهارت در مدیریت کارهای گروهی	رهبری و مدیریت گروه	
استفاده از نقطه نظرات دیگران در انجام امور	مشورت در کار	

توانایی ارائه نقطه و نظرات شخصی به طور سازنده در گروه	توانایی بحث گروهی	
قبول وظایف و پاسخگو بودن در مقابل آن	مسئولیت پذیری	مهارت‌های مدیریت فردی
راستگو و امانت دار بودن در قبال امور محوله	صداقت و امانت‌داری	
توانایی سازگاری با شرایط جدید	تطبیق پذیری	
قابلیت تغییر رفتارها متناسب با محرک‌های جدید	میل به تغییر	
آمادگی برای کسب دانش و مهارت جدید به منظور ارتقای توانایی کاری	تمایل به یادگیری	
وجود نظم و انضباط در انجام امور محوله	نظم در امور	
داشتن مدیریت زمان در انجام امور، استفاده احسن از وقت خود در انجام کارها	وقت شناسی	
داشتن دیدگاه مثبت به کار و کار کردن	نگرش مثبت به کار	

هدف تحقیق

هدف اصلی این تحقیق بررسی و تحلیل محتوای مولفه‌های مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در کتب درسی دوره راهنمایی می‌باشد.

سوالات تحقیق

۱. در محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی به تفکیک چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

۲. در محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی به‌طور کل چقدر به مولفه‌های مهارت عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

۳. در کتاب‌های درسی دوره راهنمایی چقدر به گویه‌های (شاخص‌های) مهارت‌های سه‌گانه مهارت عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به هدف تحقیق، روش پژوهش توصیفی؛ تحلیل محتوا بوده است. تحلیل محتوای تکنیکی پژوهشی است که برای بررسی و تبیین کلمات، مفاهیم، واژه‌ها، مضامین، عبارات و جملات خاصی از درون یک متن یا مجموعه‌ای از متون مورد استفاده قرار می‌گیرد (کریندورف، ۲۰۰۴). به عبارت دیگر، تحلیل محتوا، فرایندی بیش از یک بازی ساده شمارش کلمات بوده و فرآیندی است که به معنای، نیت، پیامدها و محتوای عبارات و واژه‌ها توجه دارد (برگر، ۱۹۸۲). مهم‌ترین کاربرد تحلیل محتوا توصیف ویژگی‌های یک پیام است. این روش در پژوهش‌های علوم رفتاری به‌ویژه روان‌شناسی و علوم تربیتی برای بررسی‌های مربوط به محتوای کتاب‌های درسی به کار برده می‌شود (گال و همکاران، ۱۳۸۳). واحد تحلیل نیز صفحات (متن، پرسش‌ها و تمرین‌ها، تصاویر) می‌باشد. کتاب‌های درسی دوره راهنمایی شامل بخش‌های نوشتاری، تصاویر و تمرین‌ها و پرسش‌ها می‌باشد. برای تحلیل محتوی مراحل مختلفی طی می‌شود. از جمله این مراحل می‌توان سه مرحله عمده زیر را ذکر نمود:

مرحله قبل از تحلیل (آماده‌سازی و سازمان‌دهی).

بررسی مواد (پیام)

پردازش نتایج (سرمد و حجازی، ۱۳۸۰).

کانون توجه این تحقیق بر مرحله سوم یعنی پردازش داده‌های جمع‌آوری شده از پیام می‌باشد.

در این تحقیق از روش آنتروپی شانون که پردازش داده‌ها را در بحث تحلیل محتوی با نگاه جدید مطرح می‌کند، استفاده شده است. مراحل این روش به شرح زیر می‌باشد:

مرحله اول: ماتریس فراوانی‌های جدول فراوانی، بهنجار شده، برای این منظور از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$p_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{j=1}^m F_{ji}} \quad (i = 1, 2, 3, \dots, n, j = 1, 2, \dots, m)$$

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستون‌های مربوط قرار می‌دهیم و برای این منظور از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$E_j = K \sum_{h=1}^m |p_{ij} \ln p_{ij}| \quad (i = 1, 2, \dots, m) \quad K = \frac{1}{\ln m}$$

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها (n... و 2 و 1=j) ضریب اهمیت هریک از مقوله‌ها محاسبه شده است. هر مقوله‌ای که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت (WJ) بیشتری نیز برخوردار می‌باشد. که برای محاسبه ضریب اهمیت از رابطه زیر استفاده شده است.

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j}$$

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش کلیه کتاب‌های درسی دوره راهنمایی، شامل اجتماعی، تاریخ، ریاضی، دینی، حرفه، هنر، علوم، جغرافیا، زبان انگلیسی، عربی، فارسی و قرآن در سال ۱۳۸۹ - ۱۳۸۸ می‌باشد. هم‌چنین، نمونه آماری این پژوهش شامل ده عنوان کتاب؛ فارسی، علوم، دینی، قرآن، تاریخ، جغرافیا، اجتماعی، حرفه، ریاضی و هنر می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات حاصل از تحلیل داده‌های پژوهش به تفکیک سوال‌های اصلی پژوهش به‌طور تفضیلی در ذیل آمده است.

۱. در محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی به تفکیک چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

۱-۱. در کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

جدول ۱. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۳	۸۴	۴۱
پایه دوم	۱۷	۴۸	۲۳
پایه سوم	۰	۲۳	۱۸
جمع	۲۰	۱۵۵	۸۲

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۲۳۱ صفحه درس کتاب تعلیمات اجتماعی، ۲۰ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۱۵۵ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۸۲ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۱-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۱ صفحات درس اجتماعی

مهارت‌های مدیریت فردی	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های پایه	پاسخ‌گو مقوله
۰,۴۲۵	۰,۴۰۱	۰,۱۷۳	Wj

براساس ضرایب اهمیت بدست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب تعلیمات اجتماعی مربوط به مولفه‌های مهارت مدیریت فردی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه می‌باشد.

۱-۲. در کتاب‌های تاریخ دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

جدول ۲. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های تاریخ دوره راهنمایی

مهارت‌های مدیریت فردی	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های پایه	پاسخ‌گو مقوله
۰	۲	۰	پایه اول
۱	۱	۰	پایه دوم
۰	۱	۰	پایه سوم
۱	۴	۰	جمع

مهارت‌های مدیریت فردی	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های پایه	پاسخ‌گو مقوله
۰,۰۰۰	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰	Wj

براساس ضرایب اهمیت به دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات تاریخ مربوط به مولفه‌های مهارت درون شخصی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت-های پایه و مدیریت فردی می‌باشد.

۳-۱. در کتاب‌های دینی دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

جدول ۳. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های دینی دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۷	۱۰	۱۶
پایه دوم	۱	۱۷	۳
پایه سوم	۳	۹	۶
جمع	۱۱	۳۶	۲۵

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۳۵۹ صفحه درس کتاب دینی، ۱۱ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۳۶ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۲۵ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۳-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۳-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۳ صفحات درس تاریخ

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۰,۳۰۷	۰,۳۷۷	۰,۳۱۵

براساس ضرایب اهمیت به دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب دینی مربوط به مولفه‌های مهارت درون شخصی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه می‌باشد.

۴-۱. در کتاب‌های حرفه و فن دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

جدول ۴. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های حرفه و فن دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۹	۳۸	۰
پایه دوم	۱۵	۲۸	۰
پایه سوم	۲۳	۳۵	۱
جمع	۴۷	۱۰۱	۱

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۵۵۷ صفحه درس کتاب حرفه، ۴۷ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۱۰۱ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۱ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۴-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۴-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۴ صفحات درس حرفه

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۰,۴۸۶	۰,۵۱۴	۰,۰۰۰

براساس ضرایب اهمیت به‌دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب حرفه مربوط به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی می‌باشد. ۵- ۱. در کتاب‌های هنر دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

جدول ۵. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های هنر دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۴	۹	۰
پایه دوم	۰	۲	۰
پایه سوم	۰	۱	۲
جمع	۴	۱۲	۲

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۲۸۶ صفحه درس کتاب هنر، ۴ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۱۲ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۲ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۵-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۵-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۵ صفحات درس هنر

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۰,۰۰۰	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰

براساس ضرایب اهمیت به‌دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب هنر مربوط به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه و مدیریت فردی می‌باشد. ۶-۱. در کتاب‌های علوم تجربی دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

جدول ۶. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های علوم تجربی دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۵	۱۴	۰
پایه دوم	۳	۷	۱
پایه سوم	۵	۸	۱
جمع	۱۳	۲۹	۲

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۴۹۳ صفحه درس کتاب علوم، ۱۳ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۲۹ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۲ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنالیز شانون (جدول ۶-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۶-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۶ صفحات درس علوم

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۰,۳۸۱	۰,۳۷۳	۰,۲۴۶

براساس ضرایب اهمیت به‌دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب علوم مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی می‌باشد. ۷-۱. در کتاب‌های جغرافیا دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

جدول ۷. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های جغرافیا دوره راهنمایی

مهارت‌های مدیریت فردی	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های پایه	پاسخ‌گو مقوله
۰	۳	۰	پایه اول
۰	۶	۰	پایه دوم
۰	۷	۳	پایه سوم
۰	۱۶	۳	جمع

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۲۴۱ صفحه درس کتاب جغرافیا، ۳ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۱۶ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و هیچ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجهی نشده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنالیز شانون (جدول ۷-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۷-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۷ صفحات درس جغرافیا

مهارت‌های مدیریت فردی	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های پایه	پاسخ‌گو مقوله
۰,۰۰۰	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰	Wj

براساس ضرایب اهمیت به دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب جغرافیا مربوط به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه و مدیریت فردی با بدون ضریب اهمیت می‌باشد.

۸-۱. در کتاب‌های فارسی دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

جدول ۸. توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های فارسی دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۵	۲۶	۱۹
پایه دوم	۱۰	۳۲	۱۷
پایه سوم	۱۰	۳۸	۱۴
جمع	۲۵	۹۶	۵۰

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۵۸۴ صفحه درس کتاب فارسی، ۲۵ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۹۶ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۵۰ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۸-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۸-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۸ صفحات درس فارسی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۰,۳۲۶	۰,۳۳۶	۰,۳۳۷

براساس ضرایب اهمیت به‌دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب فارسی مربوط به مولفه‌های مهارت مدیریت فردی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه می‌باشد.

۹- ۱. در کتاب‌های قرآن دوره راهنمایی چقدر به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

جدول ۹. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های قرآن دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۰	۱۱	۵
پایه دوم	۰	۱۱	۰
پایه سوم	۱	۳۳	۶
جمع	۱	۵۵	۱۱

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۲۵۶ صفحه درس کتاب فارسی، ۱ صفحه به مولفه های مهارت های پایه، ۵۵ صفحه به مولفه های مهارت های درون شخصی و ۱۱ صفحه به مولفه های مهارت های مدیریت فردی توجه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۹-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۹-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۹ صفحات درس قرآن

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۰,۰۰۰	۰,۵۸۰	۰,۴۲۰

براساس ضرایب اهمیت به دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب قرآن مربوط به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه می‌باشد. ۱-۱۰. در کتابهای ریاضی دوره راهنمایی چقدر به مهارت های عمومی اشتغال زا اشاره شده است ؟

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

جدول ۱۰. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در صفحات کتاب‌های ریاضی دوره راهنمایی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
پایه اول	۵	۰	۰
پایه دوم	۷	۲	۰
پایه سوم	۴	۰	۰
جمع	۱۶	۲	۰

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۵۶۰ صفحه درس کتاب ریاضی، ۱۶ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۲ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و هیچ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی اشاره‌ای نشده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (جدول ۱۰-۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

جدول ۱۰-۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۱۰ صفحات درس ریاضی

پاسخ‌گو مقوله	مهارت‌های پایه	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های مدیریت فردی
Wj	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰

براساس ضرایب اهمیت به‌دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب ریاضی مربوط به مولفه‌های مهارت پایه و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و مدیریت فردی می‌باشد.

۲. در محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی چه‌قدر به مولفه‌های مهارت عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

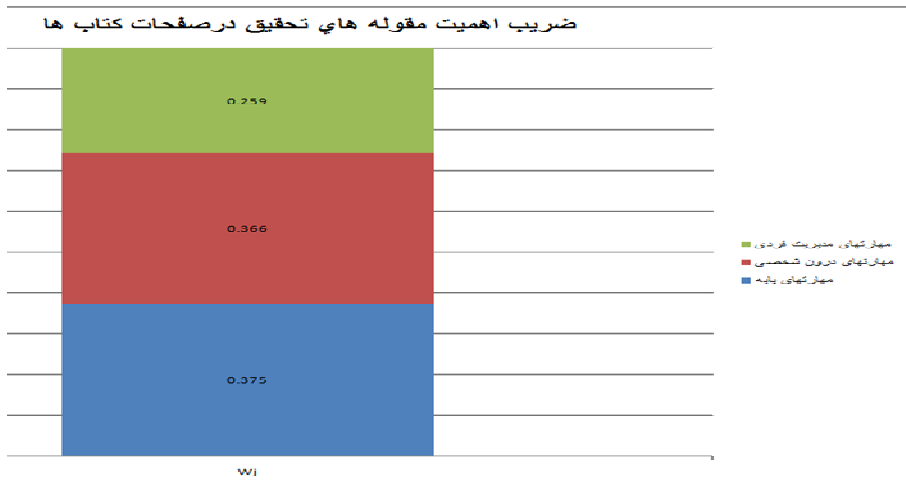
جدول ۲. جدول توزیع فراوانی مقوله‌های تحقیق در کلیه صفحات کتاب‌های مورد بررسی

مهارت‌های فردی	مهارت‌های درون شخصی	مهارت‌های پایه	پاسخ‌گو مقوله
۸۲	۱۵۵	۱۹	اجتماعی
۱	۴	۰	تاریخ
۲۵	۶۴	۱۱	دینی
۱	۱۰۱	۴۷	حرفه
۲	۱۲	۴	هنر
۲	۲۹	۱۳	علوم
۰	۱۶	۳۱	جغرافیا
۵۰	۹۶	۲۵	فارسی
۱۱	۵۶	۱	قرآن
۰	۲	۱۶	ریاضی
۱۷۴	۵۳۵	۱۶۷	جمع کل

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۳۷۹۴ صفحه درس کتاب‌های مورد بررسی، ۱۶۷ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های پایه، ۵۳۵ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های درون شخصی و ۱۷۴ صفحه به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی توجه شده است. هم‌چنین این جدول نشان می‌دهد که بیشترین توجه به مهارت‌های پایه در صفحات کتاب حرفه و کمترین میزان توجه به این مهارت در صفحات کتاب تاریخ بوده است و مهارت‌های درون شخصی بیشترین و کمترین توجه به ترتیب در صفحات کتاب‌های اجتماعی و ریاضی بوده است. و در نهایت، مهارت‌های مدیریت فردی بیشترین توجه در صفحات کتاب تعلیمات اجتماعی و کمترین توجه در صفحات کتاب‌های جغرافیا و ریاضی بوده است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۱) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

نمودار ۱. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۲ کلیه صفحات کتب دوره راهنمایی

براساس ضرایب اهمیت به دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در کلیه صفحات کتاب‌های مورد بررسی دوره راهنمایی مربوط به مولفه‌های مهارت‌های پایه و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های مهارت‌های مدیریت فردی می‌باشد.

۳. در کتاب‌های درسی دوره راهنمایی چقدر به گوینده‌های (شاخص‌های) مهارت‌های سه‌گانه مهارت عمومی اشتغال‌زا اشاره شده است؟

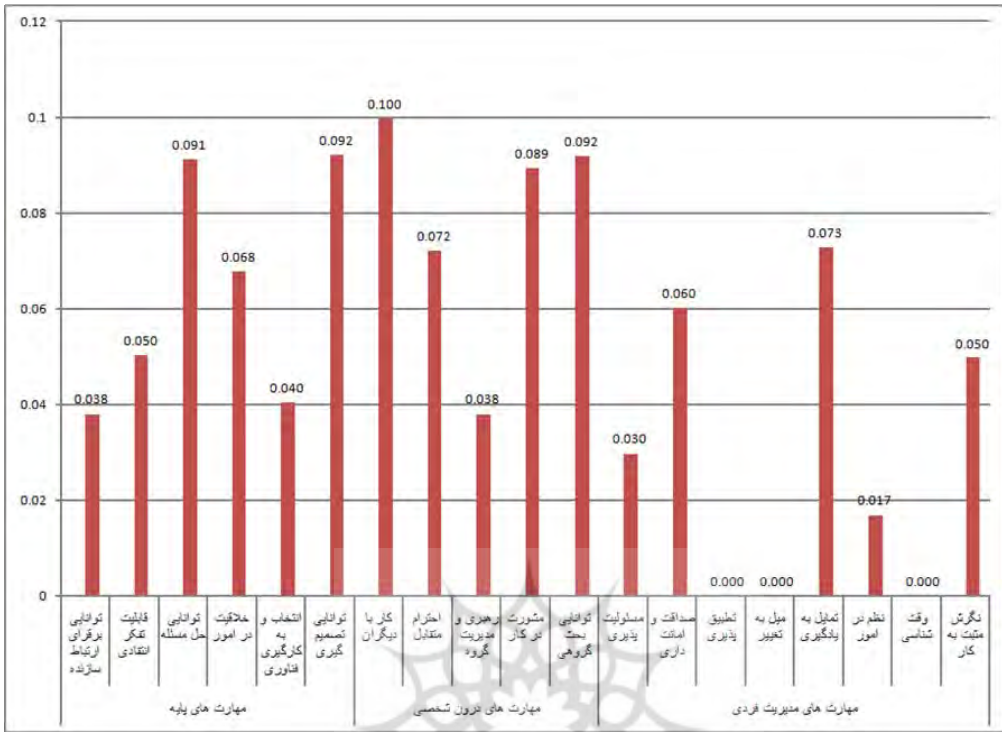
جدول ۳. جدول توزیع فراوانی شاخص‌های تحقیق در کلیه صفحات کتاب‌های مورد بررسی

مقوله ها	مهارت های پایه			مهارت های درون شخصی				مهارت های مدیریت فردی										
	توانایی برقراری ارتباط سازنده	قابلیت تفکر انتقادی	توانایی حل مسئله	خلاصیت در امور	انتخاب و به کارگیری	توانایی تصمیم گیری	کار با دیگران	احترام متقابل	رهبری و مدیریت گروه	مشورت در کار	توانایی بحث گروهی	مسئولیت پذیری	صداقت و امانت داری	تطبیق پذیری	میل به تغییر	تعامل به یادگیری	نظم در امور	وقت شناسی
دروس	۱۷	۰	۱	۰	۰	۲	۶۴	۲	۱۳	۳۶	۴۵	۰	۱	۰	۳	۳۰	۰	۴
اجتماعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تاریخ	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
دینی	۰	۲	۶	۱	۰	۲	۲۲	۳	۱	۱۶	۷	۵	۰	۰	۱۲	۰	۰	۱

۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۴۸	۶	۰	۰	۴۷	۵	۱۹	۱۳	۸	۲	۰	حرفه
۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۰	۰	۰	هنر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱۵	۰	۰	۰	۱۴	۴	۲	۱	۴	۰	۲	علوم
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷	۱	۰	۰	۸	۰	۲	۰	۱	۰	۰	جغرافیا
۶	۷	۳	۲۸	۱	۰	۵	۰	۶۸	۵	۱	۶	۱۶	۲	۱	۵	۷	۷	۳	فارسی
۰	۰	۰	۴	۰	۰	۷	۰	۵	۴	۰	۳	۴۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	قرآن
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۱۶	۰	۰	ریاضی
۱۰	۷	۳۳	۵۱	۱	۱	۱۷	۵۴	۲۰	۸۲	۱۶	۱۴	۲۱	۱۶	۲۴	۲۴	۴۳	۱۱	۲۲	جمع کل

جدول فوق نشان می‌دهد در مجموع ۳۷۹۴ صفحه درس دوره راهنمایی، ۲۲ صفحه به توانایی برقراری ارتباط سازنده، ۱۱ صفحه قابلیت تفکر انتقادی، ۴۳ صفحه به توانایی حل مسئله، ۲۴ صفحه به خلاقیت در امور، ۲۴ صفحه به انتخاب و به‌کارگیری فناوری، ۱۶ صفحه به توانایی تصمیم‌گیری، ۲۱۷ صفحه به کار با دیگران، ۱۴ صفحه به احترام متقابل، ۱۶ صفحه به رهبری و مدیریت در گروه، ۸۲ صفحه به مشورت در کار، ۲۰۵ صفحه به توانایی بحث گروهی، ۵۴ صفحه به مسئولیت‌پذیری، ۱۷ صفحه به صداقت و امانت‌داری، ۱ صفحه تطبیق‌پذیری، ۱ صفحه میل به تغییر، ۵۱ صفحه تمایل به یادگیری، ۳۳ صفحه به نظم در امور، ۷ صفحه به وقت‌شناسی و ۱۰ صفحه به نگرش مثبت در کار توجه شده است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۲) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

نمودار ۲. ضریب اهمیت حاصل از جدول ۳ کلیه صفحات کتب دوره راهنمایی

براساس ضرایب اهمیت به دست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در کلیه کتب مورد بررسی، مربوط به گویه کار با دیگران و کمترین ضریب اهمیت مربوط به گویه‌های تطبیق-پذیری، میل به تغییر و وقت‌شناسی می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

اصولاً پیشرفت یک کشور، تا آن‌جا که روند استفاده از روش‌های مدرن ادامه دارد، همیشه میسر خواهد بود. روش‌های مدرن فقط به معنی در اختیار داشتن ابزارهای جدید نیست. در حقیقت روش‌های مدرن به دنبال افکار نوین و مدرن به وجود خواهند آمد. منشا شکل‌گیری این افکار نیز غالباً تحصیلات پایه‌ای نظام‌های آموزشی است. به همین دلیل آموزش هر کشوری نقش محوری و اساسی در فراهم آوردن زمینه مناسب برای رشد اقتصادی آن کشور دارد. البته متذکر می‌شود که تحصیلات فقط در صورتی به رشد اقتصادی بیشتر می‌انجامد که از افراد تحصیل کرده در جایی که لازم است و موجب افزایش بهره‌وری در تولید می‌گردد استفاده شود. به

عبارت دیگر، سرمایه‌گذاری در سرمایه‌انسانی هنگامی به رشد اقتصادی بیشتر می‌انجامد که در پاسخ روزافزون اقتصاد برای استفاده از آخرین دستاوردهای علمی و دانشی در تولید صورت گرفته باشد. از سوی دیگر یکی از ویژگی‌های اساسی فرآیند توسعه مبتنی بر دانش (به‌عنوان یک فرآیند یادگیری) گسترش تحولات مبتنی بر دانش در بازار کار، به‌دلیل گسترش فعالیت‌های دانش و ظهور شغل‌های دانشی است. توسعه دانش تکنولوژیک جدید به‌طور پیوسته موجب تعطیلی شغل‌های با دانشبری کمتر و ایجاد شغل‌های با دانشبری بیشتر می‌شود. این امر تقاضا برای افرادی با دانش، تخصص و مهارت بالاتر را افزایش و تقاضا برای افرادی با دانش و مهارت پایین را کاهش می‌دهد. بر پایه این تحولات پیوسته در نهایت، افرادی بیکار می‌شوند که دارای کمترین دانش و مهارت باشند. لذا از مدارس انتظار می‌رود با انتقال یک‌سری مهارت‌های اشتغال‌زا دانش‌آموزان را برای شغل‌های آینده آماده کنند. در حقیقت بین کسب علم و دانش نظری و آموزش حرفه‌ای و عملی در مدارس نباید تضادی وجود داشته باشد. مدارس در کنار تلاش دانش‌آموزان برای کسب علم و دانش نظری باید آنان را برای مقابله موفقیت‌آمیز با وظایف حرفه‌ای از طریق تنظیم محتوای آموزشی براساس صلاحیت‌ها و شایستگی و پیاده‌سازی مبانی نظری در اقدام یا عمل آماده نمایند. اهمیت این آموزش‌ها و انتقال مهارت‌ها به‌گونه‌ای است که در برنامه درسی نظام‌های آموزشی از آن تحت عنوان حرفه‌ای شدن^۱ یا رویکرد حرفه‌ای ذکر می‌کنند. رویکردی که هدف آموزش را از منظری فایده‌گرایانه می‌نگرد، و بر اهمیت رشد مهارت‌ها و آمادگی‌های لازم در اشتغال موفق تاکید دارد. اگرچه منتقدان رویکرد حرفه‌ای نگران این موضوعند که با تاکید بر مهارت‌های فردی، به جای اهداف نظری در آموزش آزادمنشانه یا دانش-پژوهی، آموزش کم‌رنگ شده و به استمرار محض آموزش تبدیل شود و از حالت مرکزی برای رشد عقلانی و کشف دانش جدید بیرون آید.

اما به هر جهت مدارس باید شرایط متغیر بازار را در حالی که صلاحیت حرفه‌ای را تعریف می‌کنند در نظر بگیرند و هم‌چنین آموزش و تدریس در مدارس با هدف آموزش مهارت‌های دانش‌آموزان عمل‌گرا بوده و فارغ‌التحصیلان توانایی حل مشکلات عملی و مقابله با چالش‌های حرفه‌ای در محیط کاری را براساس تغییرات و تحولات گسترده بازار کار و ساختارهای اقتصادی داشته باشند. آموزش مهارت‌ها به دانش‌آموزان، برای کسب توانایی‌ها و قابلیت‌ها برای حل مشکلات کاری است. در واقع این بدان معنی است که:

- دانش‌آموزان باید توسعه ایده‌های خلاق و راهبردهای شغلی برای حل موثر وظایف شغلی را یاد بگیرند. آن‌ها هم‌چنین باید یاد بگیرند به روش خلاق وظایف حرفه‌ای را حل کنند.

1. Vocationalism

بررسی میزان توجه به مهارت‌های عمومی اشتغال‌زا در محتوای کتب درسی دوره...

- فارغ‌التحصیلان باید قادر به تغییر مبانی نظری و پیاده‌سازی ایده‌های نو در اقدامات عملی باشند. بنابراین دانش‌آموزان باید در طول مطالعات، حل عینی وظایف حرفه‌ای و پیاده‌سازی مبانی نظری در عمل را یاد بگیرند.

- دانش‌آموزان باید در طول مطالعه تجربیات، توانایی‌ها و ظرفیت‌های اجتماعی را از طریق یادگیری کارکردن با دیگران و انجام کارگروهی به دست آورند.

- شایستگی و صلاحیت حرفه‌ای نیاز به تفکر و اقدام کارآفرینانه دارد. بنابراین دانش‌آموزان به منظور شروع یک کسب و کار بعد از اتمام دوره تحصیلی باید مهارت‌های اساسی و ضروری را یاد بگیرند. یک راه حل ممکن گنجاندن برنامه درسی کار آفرینی در برنامه‌ریزی درسی باشد. بدین ترتیب دانش‌آموزان می‌توانند مهارت‌های حرفه‌ای را یاد بگیرند، نه فقط برای شروع کسب و کار بلکه برای مقابله با وظایف حرفه‌ای در بازار کار (اسکالت، ۲۰۰۵).

- تئوری‌های مدرن رشد اقتصادی بر این ایده که آموزش عامل کلیدی در رشد پایدار اقتصادی است، تاکید دارند. اغلب مطالعات تجربی (زیلیبوتی و استورسلتن، ۲۰۰۰) نیز بر این نکته صحت گذارده‌اند که کشورهایی که از نیروی کار آموزش دیده‌تر و ماهرتر برخوردار بوده‌اند و در طی زمان دسترسی بیشتری به آموزش داشته‌اند، عملکرد بهتری در رشد اقتصادی داشته‌اند.

منابع

سرمد، زهره، عباس بازرگان و الهه حجازی (۱۳۸۳)، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران، انتشارات آگاه.

شجاعی باغینی، محمد مهدی و همکاران (۱۳۸۷). *مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی*. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی. صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۸۹) *رویکردهای نظری در برنامه‌های درسی آموزش صنعتی*. مجله مطالعات برنامه درسی. شماره ۴۲: ۱۹-۸.

صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۸۳). *دیدگاه‌های نظری توسعه آموزش عالی*. دانشور رفتار. سال یازدهم. شماره ۵، صص ۵۵-۶۷.

صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۸۶)، *جامعه، کار و مشاغل: مروری بر مهارت‌های اشتغال‌زا در بازار کار*، تهران، انتشارات سمت.

عزیزی، نعمت‌اله، (۱۳۸۲)، *آموزش و پرورش و بازار کار: آماده‌سازی جوانان با صلاحیت‌ها و مهارت‌های اساسی*، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره بیستم، شماره اول، ۷۰-۵۸.

عزیزی، نعمت‌اله، (۱۳۸۳)، *اشتغال و آموزش عالی، دایره‌المعارف آموزش عالی*، تهران، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، ۱۵۳-۱۴۵.

گال، مردیت، بورگ، والتر، گال، جویس (۱۳۸۳)؛ روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی، ترجمه احمدرضا نصر و همکاران، تهران: سمت.

معیدفر، سعید (۱۳۸۳)؛ بررسی میزان اخلاق کاری در عوامل اجتماعی موثر بر آن در میان کارکنان ادارات دولتی استان تهران، تهران: دبیر خانه شورای انقلاب فرهنگی.

مهرعلی زاده، یداله، (۱۳۸۳)، مدیریت کیفیت جامع‌نگر و آموزش و کارآموزی: جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی مهارت‌های پایه، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره نوزدهم، شماره دوم، ۱۶۲ - ۱۵۱.

مهرعلی زاده، یداله (۱۳۸۴)، جهانی شدن، تغییرات سازمانی و برنامه‌ریزی توسعه منابع انسانی، اهواز، دانشگاه شهید چمران.

ندیمی، محمد تقی (۱۳۸۵)؛ آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، تهران: انتشارات مهرداد. وودهال، مارین (۱۳۸۰). *دانشنامه اقتصاد آموزش و پرورش (جلد اول) به اهتمام عبدالحسین نفیسی؛ مقاله مروری بر اقتصاد آموزش و پرورش ترجمه مرتضی امین‌فر.* تهران: انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت.

وودهال، مارین (۱۳۸۱). *راهنمای کاربرد تحلیل هزینه-منفعت در برنامه‌ریزی آموزشی.* ترجمه کورش فتحی واجارگاه. تهران: انتشارات آبیژ.

Australian Chamber of Commerce and Industry & Business Council of Australia (2002), *Employability Skills for the Future*, Department of Education, Science and Training, Canberra.

Australian Education council, Finn review committee (1991). *Young People's Participation in post compulsory Education and Training; Report of the Australian Education Council review Committee.* Australian Government Publishing Service, Canberra.

Australian Education council, Mayer committee (1992). *Key Competencies: Report of the Committee to advise the Australia Education Council and Vocational Education. Employment and Training on Employment-related Key Competencies fir Post Compulsory Education and Training.* Australian Education Council and Ministers of Vocational Education, Employment, and Training: Conberra.

Barbieri, p. (2004). *Social capital and Self-employment's Network Analysis Experimental and Several Considerations.*

Bates R.A. & K.C. Phelan. (2002), "Characteristic of a Globally Competitive Workforce", *Advances in Developing Human Resources*, vol.4, no. 2, pp.121-135.

Berger. A (1982); *Media Analysis Techniques.* Newberry Park: sage publications; 1982. P107-110.

Carnevale, A. et. al (1990); *Work Place Basics: the Essential Skills Employers Want*, San Francisco: Jossey-bass publishers.

Carpenter et al (1998). *Tutor Guide. Student Workbook. Bookmarks and Skills Sheets. Key Skills making a difference.* Open University Milton Keynes.UK.

- Conference Board of Canada (1992), "Employability skills Profile: What are Employers Looking for?" conference Board of Canada: Ottawa.
- Cumming, J. (1998), Employer and Educator Expectations for Youth: Fostering the Need for Greater Collaboration and Development, *British Journal of Education and Work*, 2(2), 15-26.
- Eraut, M. (2001). "The Role and Use of Vocational Qualifications", *National Economic Review*, No. 178, pp.88-98.
- Franklyn, Gresham, Clawson and, Qin (1998); Basic skills Deficiencies in the Work place: Differences Between Large and Small Businesses; *The Entrepreneurial Executive*; 1(1), pp1-9.
- Gibb, J (ed.) 2004, *Generic skills in vocational education and training: Research readings*, NCVER, Adelaide.
- Gibbs, M. Limoges, C. Nowotony, H. Schwartzman, S .Scott P. (1994). *The New Production of knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.
- Greenan, K. Humphreys, P. and McIlven H. (1997); *Developing Work-Based Transferable Skills*, Oxford, The oxford Center for staff; Development.
- Haste, H. (1999), "Competencies: Psychological Realities ", *A Psychological Perspective*, OECD, DeSeCo Project, viewed 30 January, 2001.
- Karabel, J & A. H. Halsey (1977), "Educational Research: A Review and Interpretation ", in Karabal, J and M Halsey. A.H. (Eds), *Power and Ideology in Education*, New York: Oxford University press.
- Krippendorff. K (2004); *Content Analysis: An introduction to its methodology* 2 nd Ed. Thousand, sage publications.
- Levy, F & R. Murnane, (1999). *Are there Key Competencies Critical to Economic Success? An Economics Perspective*, OECD (DeSeCo), Paris.
- McLaughlin, MaryAnn. (1995). *Employability skills profile: What are employers looking for?*. ERIC custom transformation team. www.eric.ed.gov.
- NCREL. (2003). *enGauge 21st Century Skills: Literacy in the Digital Age*. Naperville, IL
- Overtoom, C. (2000). *Employability Skills: An Update*. ERIC Digest No.220.Columbus: <http://www.ericacve.org>.
- Schulte, Peter (2005). *Changes of the labour –market and consequences for vocational training in universities*. University of Sciences, Gelsenkirchen, Bonn, 8-10.
- Secretary ' s Commission on Achieving Necessary Skills (SCANS) (1991) , *What work Requires of schools: A SCANS Report for America 2000*, US Department of Labor: Washington, D.C.
- Spencer L & S. Spencer (1993), *Competence at Work-models for Superior Performance*, Johan Wiley & Sons, New York.
- Stevenson, J. (2003) *Developing vocational expertise*, published National library of Australia.
- Storesletten, K. and Zilibotti F. (2000) *Education, Educational policy and Growth. Swedish Economic Policy Review*. Vol.7, pp. 39-70.
- Werner, M. (1995). *Australian Key Competencies in an International Perspective*, NCVER, Adelaide.